

U J P R O B A

MELLY SZERINT
JO VOLNA EZUTAN IRNI,
ÉS NYOMTATNI
A' MAGYAR NYELVEN,
HA AZ OLVASO KÖZÖNSÉG
HELLYESNEK TALALNA.

V É T E T E T T
A' GRAMMATICA
ELSŐ DARABJÁBOL.

K O L O ' S V Á R A T T

Nyomtatott Hochmeister Márton Ts. Kir. Priv.
Typographus által 1794.

L. B. T. P. W. Ref. a. Confan
venio sub. Benare. Profes
Michael Angelus et Dr
J. Finia 1803

06887

A Z

UJ IRÁSMODJÁROL

Nem lévén reménységem, hogy e' munka elvégzéséig a' kívánt egyes betűket meg-mettzhessék, fel-tévém ezen négy rendből álló tsekély példát; de már le-érkezvén a' betűk Bétsből, ide alább szebb példával kedveskedem. Meg-mutattuk a' 2. 3. 4. lapon, hogy Nemzetünk napkeletről hozott ősi betűit, és írása módját mikor, és miért változtatta-meg, nevezetesen pedig, hogy éppen a' Déák betűkkel, 's nem mással kényszerítettett azt fel-tserélni. De bezzeg úgy bé-is vette a'kor a' Déákok betűit, hogy már a' mai napon azoknak még a' nyelvitől sem könnyen menekedhetik. Mert még képzelni se tudta a' Magyar, a' X. XI. XII. XIII. XIV. és XV-dik. Századokban, hogy Magyar nyelven írni-is kellene, vagy lehetne valamit, hanem a' ki írni és olvasni tudott, az Déákul vagy Görögül írt, 's olvasott. Még Mátyás Királynak-is a' tudományok ama' nagy istápjának, és Dajkájának nem juta eszébe, hogy az a'kor-talált uj nyomtato mesterség hasznát; melyet Országai-ba ditséretesen be-hoza, a' Magyar nyelv-re-is ki-terjeszfe, és bársak egy Magyar

A 2 köny-

könyvet nyomtattasson, ha mindjárt Nyul Historiája lett volna is az. Hanem később, szinte hetven esztendővel azután, jöve leg-elsőször Magyar nyomtatott könyv világ eleibe, 1533-ban Krakkóban, ilyen nevezet alatt: *Szent Pál levelei*, mellyeket az özvegy Peréniné, Frangepán Kata Fiának tanítója Komjáti Benedek fordított Magyarra. E'dig az ideig tehát ha mi keveset írtak is, a' Magyarok, tulajdon nyelveken; az úgy el-veszett, nem lévén a' könyvnyomtatás még fel-találva; hogy a'nak csak valami igen kevés, és bizonytalan időbeli maradványát találjuk. Illyen már, a' 119. 120. 121, 122-dik lapon előhozott, XI. vagy XII-dik Századbéli írásmódja: Latiatuk feleym zumtuchel mic vogiunk 's a' t. E'nél régibb Magyarságot én nem láthattam.

Ezután valami két száz esztendővel, később időbeli más írásmódja jegyeztetett-fel némelyeknél, melly 1391. vagy 1402 táján volt szokásban, melly imé illyen forma:

Emlefezzent Kegyekrel
Az Zythiabol fi juttetfrel
Magyarofnak Pleyfrel
Es azofnak wytejssegegre.

Vilzont más írásmódját láthatni 1450. esztendőkorit, melly Szent Margit Afzszonynak, Béla Király Léányának életit foglalja magában.

Egy nemeunemeu napon juve Bela Kyrál az eu Leyanyahoz, mikoron eleeben hyvatta volna az eu Leyanyat, de zent Margyt azon nem mere az eu Atyának eleyben menny, az eu Atyától va-

lo felteben, hanem el futa az zent zuz foror candidahoz, es kere ez forort, hog foltot veszen az eu kentelenek uyara, ez foror még foldoza, mert mind el zakadozott vala az eu kentelenek uya, es ki lachoyg vala az eu karyának hufa. Eznek utanna el mene eu Atyahoz.

Más írásban pedig; melly részszerint 1508. rész szerint pedig; 1526. táján irattatott, ez az írás módja:

Angelofnak nagfagos azzonya.
Ur ihuufnak bodogsagos annya?
Men'orsagnak zephseges aytova:
Paradichomnak vagh zeles kapuya:

Nefed zolonk zyzeknek viraga:
Mend zenteknek oly nagh vigasaga,
Angelofnak o nagh tyztasaga,
Patriarchafnak o nagh dychosege.

Ez idő után csak hamar, fel-ébredének némely jobb gondolkodású tudósok, és Magyarul-is nyomtatatni kezdenek. Nekem épen a' leg-régibb nyomtatás kezembe nem akadhatott, hanem a'bol, a' mellyet azután három esztendővel nyomtattak, némely tsudállatosabb le-írású mondásokot ide jegyzek. A' Könyv a' Pésti Gábor fordítása, magában foglalja a' négy Évangélistákat, ki-botsátotta Bétsben, Syngrenius János, 1536-ban.

Mert a mennyeknek orzaga hasonlatos a chalos emberhez, ky igen reggel ky megyen myeseket fogadny az ew zemlewyebe. Es mynek wtanna meg zarzewdek welek, az naponkent walo zam penz feleml, bochata ewket az ew zemlewyebe.

Monda kegyg neky Iesus kelyfel, wedfel agyadat,
ees iaary. Ees myndiarast meg wygazek az
ember. Meg sokakat meg wygazta. Ha akorod
engemet is meg wygazthatsz.

Im meg wygaztal, lassad hogy ennek utánna ne
wetkezzel.

Iollehet lokan tanwltak vala reya hamyffan, de
nem walanak azok eleg alkotmas tanwk.

Meg lattytatok embernek fyt istennek hatalma
nak iogya felewl yini, ees el yewni az egnek
kemdeybe.

Nemywl meg ees meny ki az emberberwl. El
amelkodanak rayta, wgy annyira, hogy ewn-
nen kemzewttek kerdezkednek wala. Ezert
ky hyrhyuek az ew newe.

Nymelky kezedet. Amaz ky nywta. Ees olyan
cep lewon mynt az malyk. Ees reya ewryz-
nek vala.

Kezeket reya akarak wetny, mert azt mongyak
wala hogy meg zelhywt.

Ees Iesus monda nymwly meg. Ees wyselyk wa-
la az ew hyret mynden helyen. Ees iemenek
mynd agyeg hol ew wala. A' hyr kegyg inkab
wyseltetyk vala ew felewle, ees gylnek vala
hazza, hogy meg wygaztatnanak ew altala be-
tegsegekbwl.

Ugyan ezen Pesti Gábor fordította Ma-
gyarra az Esopus Meséit is, melyeket vizsont
Bétsben 1536-ban nyomtatott Syngrenius János.
Mélto enek is irásamodját látni:

21 Segynef zylseferewl.

Eczer egy idewbe nagy hyre wala hogy a he-
gyef zylnenef.

Az emberef oda fwtnef, waruan ez chodat nagy
felelemmel.

Vegre zylenef az hegyef, ees egy egerfe ieuwus
fy belewlewef.

Er-

Értelme.

Sofan Fyf igen nagyoffal ferfednef.

Ward wegre a dolgot hat chaf wez fednef
Ees mint hegyef egerrel wgyan zegenfednef.

A' Sylvester Testamentoma-is meg-érdem-
li, hogy a'bol valamit előhuzzunk, melly 1541-
ben Uj szigeten Gothus betűkkel nyomtatott.

Dy Testamentum Mag'ar n'elwenn, mell'et az
Görög es Diaf n'elwból uyonna fordytant
az Mag'ar nipef Xereft'en hűtben valo ipu-
lisire.

Külömbözik e'től némellyekben a' B. Sala-
mon Példabeszédes könyve, és a' Iesus Sirák
könyve melly Colosvárbá 1551-ben nyomtatta-
ott.

Es térüluén tekintéc azokra, kic törüentelenséget
nyomorgattatnac vala á nap alatt: Es imé ot
valanac azoknac könyrvhulatafi, kic törüente-
lenséget Bennuednec vala, es nem vala ki meg
vigaftalnaia őket: Es azoc á kic őket törüente-
lenséggel nyomorgattyac vala, hatalmasoc valá-
nac, hogy senki őket meg nem vigaftalhatnaia.

A' hires Székely István pedig, Craccoban
1559-ben kiadott Chronicájában már sokkal hel-
lyesebben kezdett írni. Láffunk ahol-is valamit:

ESTVAN KIRAL' HADAI.

ELSO' hada lön sze nt Efluannac á CVPAN feie-
delöm ellen, ki Somog'sagnak herczége vala, ki
á szent Efluann anniat maganac feleségül akaria
vala venni, hog' az vtan kiral' lehetne, kit mi-
kört az effiu Efluann kiral' meg ertöt volna, igen
fel indula raitta. Ennec okaert ereiet indituan á
Garau viz mellett köte leg-elsőfür feg'uert oldai-

Iara, es meg veruen á Cupant negie vagata ötöt, mint arulot es kiraliara tamadtat. Ennecelette minden iofzagat á Cupannac á szent Marton Calafkoromahoz ada.

A' melly Decretum Tripartitumot pedig W. I. M. Debrecenben Hoffhalter Raphael műhelyében 1565-kiadott, az fokkal tsekéllyebb írása módjában Székely Istvánnál.

TITULUS III.

MYNEK WTANNA SZENTH LYLEKNEK MALAZTYABOL az Magyarok Szent Istvan Kyrallynak chyelekedeseberről, az igazságnak emereyre, es az kereztyen hytnek wallasara iertenek volna, Ees ewtet szabad akarat szerynt kyrallya walasztottak, es meg koronaztak volna. Mynden nemeseyletnek, es iozag el ayandekozasnak tehetsyge, es tellyes hatalma, mellyel az nemések meg ekefemltethetnek, es az paraztok kewzzewl ky walasztathatnak, ez orzagy szenth koronának byrodalmara, Ees kewmethkezwyn az my feyedelmeinkre, es kyrallywnkra, az kewzewnlygrewl, es az kewzewnlygnek mltosagatol mynd az byrodalommal egyetembe szallott, Kytewl imar mynden nemelynek eredety walamy haylando ra szallasnak ewwe szewrkewztetefgwel egymashoz myndenkor wgy fewgg, hogy egymastol el ne walasztathalsek, es egyk az malyknelkewl ne lehessen. Mert az feyedelem sem lehet, hanem az nemések által walasztaty feyedelme, Es az nemes sem lehet, hanem az feyedelemtewl tetyk nemesse es nemelygnek mltosagawal ekefemltetyk, WERBewCY elsew Decretomanak harmadyk rezeben.

Beléfogok hát már én is az új írásmódjába, és minden értelmes olvasóknak semek eleibe terjesztem, ha nem volna é hellesebb ezután illen formán nyomtatnunk? Mind ezeket a' különböző íráfok módjait ha ki figelmetesen meg vizsgálja, mindjárt tapasztalja, hog estendőkről estendőkre büntelen változott az írásmódja, és soha még e' máinapig is tökéletes módját a'nak ki nem találták, egyik helteleenebb a' másiknál, búkság azért, hog minnekutánna ill' fok nemzetek írásmódjával megesmerkedtünk, és azoknak fok hibáikról meg is gőzödtünk, példaikon építvén, a' magunkét tökéletesítcük, és könnyebbitcük. Leg nevezetesebb hibája pedig írásfunkmódjának a' kettős betűkben vagon, melket azért vettek fel régi eleink, a' Keresztén Hitre lótt té-

Belé-

térések alkalmatosságával, mivel az előtt gyakorlott ősi betűik közt olyanok valának eg néhányok, mellemekhez hasonló erejűt a' Déák betűk közt épen nem találunk vala. Ezeket azért hogy kifejezhetnék, kénytelenítettének külömb külömb módokat próbálgatni. Némelbek holmi pontockákat, mások némell vonásokkákat tőnek a' betűk felikbe, vag alá-jok, a' mint feljebb látók, némelbek pedig azzal meg nem elégedvén, tárfakat adának a' magános betűk mellé, hogy azokkal lett ősvégházafulásokkal verjenek új hangzó hatalmat. Ig lön az *o* és *u* betűknek felesége az *e* példának okáért *ó* *ü*. Továbbá a' *t* betűnek felesége az *s*, vag *z* p. o. *ts*, *tz*, az *r* betűnek a' *z* p. o. *sz* a' g. *l. n.* *t.* betűknek pedig az *y*. p. o. *gy. ly. ny. ty.* Ezekből már igen sok rendelkez-

deletlenségek következtek, mellemek csak azok látnak, a' kik a' bép Magyar írással és nyomtatással sokat bajolnak, ugyanis műsógnek a' hibák írásainkban, 's nyomtatásainkban, és ninc vége hozzá a' sok kétséges leírásu sóknak, mellemek némell ig, más amug sokott irni. Hog azért a'nak a' sok kétségeskedésnek véget vessünk, és Nemzeti írásunkat, 's nyomtatásunkat béppé, könnyű olvashatóvá, és könnyű tanulhatóvá tehesük, ninc illendőbb, és az okossággal megegyezőbb mód, és út, mint az, hogy e'dig gyakorlott kettős betűinket el hánjuk, és azok helyett végünk magánosokat, mellemeknek adjunk a'ni hatalmat, a' me'nit edig a' kettősöknek adtanak, ig elérjük azt, hogy eg Europai nyelv sem fog olb tókélletes lenni, mint a' miénk, Orthographiájára néz-

nézve. E'nek a' gyermek leg hamarabb meg fogja olvasását tanulni, látván hog minden betűnek külön hangja vagon, és ugan azon eg betű nem teßen most *eset*, majd *sét* most *ennet*, majd ismét *enwet* most *gét*, majd vißont *gét*, most *tét*, majd ismét *rét*, most *zét*, majd *zét*. Mihelbt tehát a' gyermek az ilben egges betűknek tulajdon kimonadását tanitojától rendre megtanulta, legottan belékezd az olvasásba, mert azt minden értelmes Olvaso általlátja hog a' melb nyelvben mindenik hang eg különös betűvel jegeztetik ki, a'ban fokkal hamarabb lehet az olvasást megtanulni, mint az olbanokban, melbek két, három, nég, 's öt betűknek egymás mellé lett tétele által akarnak más más hangot jelenteni, minémű a' Német, Franzia, Anglus, Dánus Svédus

kus nyelv. Mert az olvasás nem egéb, hanem holmi gondolomra felvett jegeknek tanulása, minél könnyebbek, magánofabbak, és kevesebb réßből állók tehát a' jegek, a'nál hamarébb megtartja minden azokat elméjében. Az Oloß nyelvről lehet még e'dig elé mondanunk, hog az a' leg könnyebb olvashatásu; de mihelbt mi kettős betűink helbet valami szép formájú eggefeket találhatunk, legottan a' miénk fog az a' nyelv lenni, melb olvasása könnyűségivel még az Oloßt is felbül haladhatja. Az irás és nyomtatás ékes vóltára is igen fokot tenne az Ypßilonnak elmaradása, mert legelső tekintetre látja kiki, hog a' Déák, és Frantzia irás és nyomtatás fokkal ékefebb, mint a' Magyar, oka pedig e'nek egedül az, hog az idétlen hoßbu lábu Ypßilon nem áll elé minden második harmadik bóbába,

ba, mint a' Magyar írásban, mel-
nek oll' gakor előfordulása mell' rut-
tá teßi a' Magyar írást, látja minden
okofon vizsgálódni tudo ßépiro.

Bizonyos vagok ugan a'ban, hog
ezt az ujjitást közönségessé tenni
nem könnü dolog, de e're eg kis
pártfogás kívántatik az hatalmasabb
kezeztől, 's mindjárt foganatosabb
az ügekezet, mert igen sokan vag-
nak ollanok, kik az e'féle közön-
ségesen kiterjedő haßnu ujjítás mélt-
óságát által nem láthatják, 's az-
ért ezen javallást nagyobb göndörü-
ségeknek tartják meg záfolni, mint
elősegíteni, mivelhog azért; a' mit
megholt Aráiknak ßokásától cak eg
perzentéssel is különbözönek lenni
látnak, és a' régi kura bör hárrá-
kon, vag holmi rosdás fegvereken
külömbözöleg írva találunk; harz-
ra kelni is kéßek, és ig a' jo ige-
kezet első sengéjét is meg fojtják.

A. B. Z. C. D. E. F. G. G. H.
I. K. L. E. M. N. N. O. Ó. P. R.
S. S. S. T. F. U. Ű. Z. J. V.

a. b. z. c. d. e. f. g. g. h. i. k.
l. b. m. n. n. o. ó. p. r. s. ß. s.
t. r. u. ű. z. j. v.

